

چالش‌های اساسی صنعت نساجی

مهندس سید شجاع‌الدین امامی رئوف، دبیر انجمن نساجی ایران، در گفت‌وگویی تفصیلی با «دنیای اقتصاد» به بررسی وضعیت این صنعت پرداخته است.

به باور این کارشناس، با وجود پتانسیل‌های بالای این بخش، سال‌هاست که صنعت نساجی کشور با چالش‌های گوناگونی درگیر است. این چالش‌ها تا حدی پیش رفته است که موجب تعطیلی تعداد قابل‌توجهی از واحدهای تولیدی شده است و بنگاه‌های مشغول به کار نیز یا کوچک‌تر شده‌اند یا با حاشیه سود بسیار کمی مشغول فعالیت هستند. امامی‌رئوف با اشاره به آمارهای صادرات بیان کرد: در حالی که بنگلادش با تولید ناخالص داخلی نزدیک به ایران، صادرات ۵۹ میلیارد دلاری دارد و

از این عدد ۴۶ میلیارد دلار مربوط به پوشاک است و ترکیه با جمعیتی مشابه ایران و تولید ناخالص داخلی حدود دو تا سه برابر کشور ما، صادرات ۳۴۳ میلیارد دلاری دارد که ۳۵ میلیارد دلار آن از صنعت نساجی است، ایران در سال گذشته تنها ۶۶ میلیون دلار صادرات پوشاک داشته است. به عقیده او، واردات بی‌رویه و قاچاق از مهم‌ترین چالش‌های این صنعت است.

طبق آمار، واردات پارچه در سال گذشته حدود ۸۵۰ هزار تن بوده و برآوردها قاچاق پوشاک را بین ۱،۵ تا ۳ میلیارد دلار تخمین می‌زند. این در حالی است که واردات پوشاک به طور قانونی ممنوع است و این مقدار تماماً از طریق قاچاق و از مجراهای غیرقانونی وارد کشور شده است.

اشاره:

صنعت نساجی کشور صنعتی است که بدون یارانه و حمایت‌های گسترده دولتی رشد کرده است.

با وجود شوک‌های سمت عرضه مانند چالش در تامین مواد اولیه و قطعی برق و کمبود تقاضای موثر داخلی و خارجی که از صرفه‌های مقیاس درون بنگاهی ممانعت می‌کند، در این صنعت شاهد شکل‌گیری یک زنجیره تامین هستیم که موجب توسعه صرفه‌های مقیاس بین بنگاهی شده است و همین شاید باعث سرپا ماندن صنعت نساجی ایران است. شنیدن صدای این صنعت با توجه به ارزش‌افزوده‌ای که خلق می‌کند، از الزامات ایجاد اشتغال پایدار است. صنعت نساجی با چالش‌های گوناگونی مانند واردات بی‌رویه و قاچاق درگیر است که موجب فشار مضاعف بر واحدهای تولیدی شده است.

طبق آمار، واردات پارچه در سال گذشته حدود ۸۵۰ هزار تن بوده و برآوردها قاچاق پوشاک را بین ۱،۵ تا ۳ میلیارد دلار تخمین می‌زند. سیاست‌های ارزی غلط، مشکلات تامین مواد اولیه و نظام تعرفه‌ای نامناسب، از دیگر چالش‌های این صنعت هستند. تفاوت نرخ ارز نیمایی و آزاد باعث شده است تا واردکنندگان، کالاها را با ارز نیمایی وارد کرده و با نرخ ارز آزاد بفروشند که این امر رقابت را برای تولیدکننده داخلی دشوار کرده است.

صنعت نساجی و پوشاک کشور، صنعتی با قدمت دیرینه و پتانسیل بالا، در شرایط قابل‌توجهی قرار دارد. از یک‌سو، ظرفیت‌های این صنعت در ایجاد ارزش‌افزوده و اشتغال‌زایی، چشم‌اندازی بهتر را ترسیم می‌کند و از سوی دیگر، چالش‌هایی همچون قاچاق گسترده، واردات بی‌رویه و سیاست‌های ارزی نامناسب، این صنعت را با تهدیدهای جدی روبه‌رو کرده است.

این فعال بخش خصوصی، سیاست‌های ارزی غلط را چالش دیگر در مسیر نساجی دانست و گفت: تفاوت نرخ ارز نیمایی و آزاد باعث شده است تا واردکنندگان کالاها را با ارز نیمایی وارد کنند اما با نرخ ارز آزاد بفروشند که این امر رقابت را برای تولیدکننده داخلی دشوار کرده است.

همچنین این کارشناس حوزه نساجی پیشنهاد کرد که ارز تخصیصی برای واردات پارچه آزاد شود و فقط به تولیدکنندگان واقعی پوشاک که در سامانه جامع تولید ثبت شده‌اند، ارز نیمایی تخصیص یابد تا با این عمل، تا حدی از فشارهای وارده بر بخش تولید کاهش یابد.

* مشکلات تامین مواد اولیه و نظام تعرفه‌ای

به باور دبیر انجمن نساجی، مشکلات تامین مواد اولیه از دیگر چالش‌های این صنعت است.

او در این باره گفت: در بحث پنبه، نیاز کشور حدود ۱۷۰ هزار تن بوده، اما تولید داخلی فقط ۸۰ هزار تن است. در مورد الیاف مصنوعی نیز با کمبود مواجه هستیم. برای مثال در مورد اکریلیک، تولید داخلی فقط ۸ هزار تن است، در حالی که نیاز کشور حدود ۱۱۰ هزار تن برآورد شده است.

در بحث الیاف ویسکوز نیز تقریباً ۶۰ هزار تن نیاز داخل کشور است، اما بخش تولیدی ویسکوز در کشور وجود ندارد و به طور مطلق به واردات وابسته هستیم.

به گفته او، کشور در زمینه پلی‌استر ظرفیت تولیدی زیادی دارد، اما تولید واقعی بسیار کمتر از ظرفیت اسمی برآورد شده است.

برای مثال، ظرفیت تولید الیاف کشور ۷۷۶ هزار تن ارزیابی شده، اما تولید واقعی آن حدود ۲۷۰ هزار تن است و دلیل این اختلاف فاحش را می‌توان در یک چالش قدیمی خلاصه کرد؛ کمبود مواد اولیه. صنعت نساجی سال‌هاست با این کمبود مواجه است و تولیدکنندگان برای حفظ واحد تولیدی خود حاضرند با قیمتی بسیار بالا این مواد اولیه را خریداری کنند، اما متأسفانه عرضه قابل توجهی در کشور وجود ندارد. در حال حاضر پتروشیمی شهید تندگویان، تنها تولیدکننده ماده اولیه پلی‌استر در کشور است و در یک سال حدود ۳۵۰ هزار تن توان

تولیدی مواد اولیه پلی‌استر دارد.

براساس گفته‌های این فعال حوزه نساجی، مشکلات نظام تعرفه‌ای و عدم به‌روزرسانی نرخ ارز مبنای محاسبات گمرکی موجب شده است تا تعرفه‌های وارداتی عملاً کارایی خود را از دست بدهند.

در حال حاضر اختلاف قیمتی دلار آزاد و نیمایی حدود ۲۰ درصد بوده که دقیقاً معادل تعرفه پارچه است! به عبارت دیگر تفاوت قیمتی دلار آزاد و نیمایی موجب بی‌اثر شدن تعرفه شده است. از دیگر سو، مبنای محاسبات گمرک همچنان دلار ۲۸ هزار و ۵۰۰ تومانی است که موجب می‌شود تعرفه‌ها در حقیقت نصف شوند.

* صنعت نساجی در احاطه تصمیمات نادرست

امامی‌رئوف راهکارهایی برای بهبود وضعیت صنعت نساجی و پوشاک نیز ارائه کرد. به باور او، اصلاح سیاست‌های ارزی، مبارزه جدی با قاچاق، حمایت از تولید داخلی مواد اولیه، توسعه صادرات به‌ویژه در زمینه فرش ماشینی و پوشاک و به‌روزرسانی نظام تعرفه‌ای می‌تواند به بهبود وضعیت این صنعت کمک کند. و همچنین تاکید کرد که کشور باید به جای واردات پارچه، به سمت واردات مواد اولیه حرکت کند تا ظرفیت تولیدی خالی نماند و محصول نهایی در داخل کشور تولید شود.

در مورد پتانسیل صادراتی، امامی‌رئوف معتقد است که ایران در زمینه فرش ماشینی پتانسیل صادراتی بالایی دارد. هم تکنولوژی خوبی داریم، هم توانایی تامین مواد اولیه را داریم و هم سابقه تجاری در این زمینه داریم. در زمینه پوشاک هم پتانسیل خوبی داریم، اما باید موانع را برطرف کنیم.

دبیر انجمن نساجی ایران بیان کرد: بازار داخلی در کشور ما خوب است و اگر بتوانیم مشکلات ساختاری صنعت نساجی را حل کنیم، شاهد رشد چشمگیر این بخش و افزایش سهم آن در اقتصاد و صادرات کشور خواهیم بود.

تحقق این امر، نیازمند همکاری بین بخش خصوصی و دولت، اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و حمایت هدفمند از تولیدکنندگان داخلی است.

* صنعت پوشاک؛ جویانگاه کالاهای قاچاق

صنعت نساجی و پوشاک، پتانسیل بسیار بالایی دارد و با اصلاح سیاست‌ها، حمایت از تولید داخلی، مبارزه با قاچاق و توسعه صادرات، می‌تواند به جایگاه واقعی‌اش برسد. از طرفی، این صنعت به دلیل ظرفیت‌های منحصربه‌فرد، می‌تواند نقش مهمی در اشتغال‌زایی و ارزآوری برای کشور داشته باشد.

امامی‌رئوف، با اشاره به معضل قاچاق در این صنعت گفت: در حوزه پوشاک، با چالش بزرگی به نام قاچاق روبه‌رو هستیم. بخش زیادی از پوشاکی که وارد کشور می‌شود، کالاهای استوک یا مازاد تولید کشورهای دیگر است که با قیمت بسیار پایین وارد می‌شوند و تولیدکننده داخلی نمی‌تواند با آنها رقابت کند. دلیل نداشتن توان رقابتی در حجم سفارش کشورهای همسایه است.

برای مثال، برندهای بزرگ به کشورهایی مانند پاکستان، سفارش تولید می‌دهند و تولیدکنندگان این کشورها برای اطمینان از تامین سفارش، مقداری بیشتر تولید می‌کنند.

این مازاد تولید با قیمت بسیار پایین وارد بازارهایی مثل ایران می‌شود و تولیدکننده داخلی که هزینه تولید بالایی دارد، نمی‌تواند با این قیمت‌ها رقابت کند. خود تولیدکنندگان کشورهایی مانند پاکستان، سود اصلی خود را از پوشاکی که به برندهای بزرگ می‌دهند تامین می‌کنند و کالاهای مازاد، عملاً نقشی در سود آنها ندارد.

به بیان این کارشناس، صنعت نساجی نیاز به حمایت هدفمند از تولید داخلی دارد. این حمایت باید در تمام زنجیره تامین، از تامین مواد اولیه گرفته تا تولید نهایی و صادرات اعمال شود.

در حوزه پنبه نیز باید تمرکز بر افزایش کیفیت گذاشته شود، چرا که مشکلاتی مانند طول کوتاه الیاف و وجود ناخالصی در پنبه داخلی موجب شده است تا تولیدکنندگان ترجیح دهند از پنبه وارداتی استفاده کنند. در بخش الیاف مصنوعی نیز نیاز به سرمایه‌گذاری وجود دارد.

امامی‌رئوف معتقد است که ایران به پتروشیمی جدید برای تولید مواد اولیه الیاف پلی‌استر نیاز دارد تا بتواند نیاز داخلی را تامین کرده و

وابستگی به واردات را کاهش دهد.

دبیر انجمن نساجی ایران همچنین به مشکلات ناشی از واردات از طریق مناطق آزاد و بازارچه‌های مرزی اشاره کرد.

به گفته او، بخش زیادی از واردات پارچه، از طریق مناطق آزاد انجام می‌شود که کنترل کافی روی آن وجود ندارد. همچنین، در بازارچه‌های مرزی، اقلامی مانند نخ و پارچه جزو کالاهای مجاز برای واردات هستند، در حالی که در بسیاری از این مناطق اساساً صنعت نساجی وجود ندارد!

واردات بدون ثبت و کنترل، باعث می‌شود آمار دقیقی از میزان واردات وجود نداشته باشد و در ادامه، نبود آمار موجب آسیب‌رسیدن به برنامه‌ریزی‌های فعالان این صنف خواهد شد، چرا که آمارها شفافیت و صحت کافی را ندارند.

علاوه بر این، این کالاها بدون پرداخت هیچ‌گونه عوارض و مالیاتی وارد کشور شده و با قیمتی پایین‌تر از کالاهای تولید داخل که تمام مراحل را با شفافیت قانونی طی کرده‌اند به فروش می‌رسند.

* ظرفیت صادراتی فرش ماشینی

در بخش دیگری از این گفت‌وگو، امامی‌رئوف به پتانسیل‌های صادراتی صنعت نساجی و پوشاک ایران اشاره کرد و گفت: کشور در زمینه فرش ماشینی پتانسیل صادراتی بالایی دارد؛ زیرا هم شرایط تکنولوژی مساعدی دارد و هم توانایی تامین مواد اولیه این بخش وجود دارد. همچنین سابقه تجاری ایران در این زمینه غنی است که موجب امتیازات مثبتی در بحث صادرات فرش‌های ماشینی خواهد بود.

او در ادامه تاکید کرد که بخش صادرات پوشاک کشور را نیز می‌توان تقویت کرد، اما در گام نخست، این امر نیازمند رفع موانع گفته‌شده است. امامی‌رئوف معتقد است که با رفع موانع موجود، صنعت نساجی و پوشاک ایران می‌تواند نقش مهمی در اشتغال‌زایی و ارزآوری برای کشور داشته باشد.

بنابراین، صنعت نساجی و پوشاک ایران پتانسیل بسیار بالایی دارد که با اصلاح سیاست‌ها، حمایت

از تولید داخلی، مبارزه با قاچاق و توسعه صادرات، می‌توان این صنعت را به جایگاه بهتری رساند چرا که این صنعت می‌تواند نقش مهمی در اشتغال‌زایی و ارزآوری برای کشور داشته باشد.

دبیر انجمن نساجی ایران در ادامه به موضوع رکود بازار و تاثیر آن بر صنعت نساجی و پوشاک پرداخت و گفت: متأسفانه در حال حاضر بازار با رکود مواجه است و ریشه آن را می‌توان در موارد گسترده‌ای مانند سیاست‌های کلان اقتصادی که باعث کوچک شدن سفره مردم شده، مسائل اجتماعی و سیاسی که بر روحیه مردم تاثیر گذاشته و حتی انتظار برای تغییرات سیاسی که باعث شده مردم خریدهایشان را به تعویق بیندازند، دانست. این رکود در کنار ادامه واردات و قاچاق، فشار زیادی به تولیدکنندگان داخلی وارد کرده است.

امامی‌رئوف توضیح داد: شرایط فعلی که در آن تقاضا کاهش یافته، اما عرضه به دلیل مواردی که پیش‌تر ذکر شده است همچنان بالاست، موجب ایجاد فشار مضاعف بر تولیدکنندگان داخلی شده است.

* مشکلات ثبت‌سفارش ماشین‌آلات نساجی

دبیر انجمن نساجی ایران به مشکلات ناشی از قطعی برق و تخصیص ارز اشاره کرد و گفت: در چنین شرایطی، باید واردات و قاچاق کنترل شود تا تولیدکنندگان داخلی بتوانند حداقل سهم بازار خود را حفظ کنند.

در سال‌های گذشته، شاهد سرمایه‌گذاری‌های خوبی در زمینه ماشین‌آلات نساجی بودیم. اما متأسفانه امسال با مشکلات جدی در زمینه ثبت‌سفارش و تخصیص ارز برای واردات ماشین‌آلات مواجه هستیم.

این مشکلات، روند نوسازی و توسعه صنعت را با چالش مواجه کرده است. به گفته امامی‌رئوف، برای رقابت در بازارهای جهانی، نیاز به سرمایه‌گذاری مداوم در تکنولوژی و ماشین‌آلات جدید داریم.

وی به ضرورت توجه به مسئولیت اجتماعی در صنعت نساجی و پوشاک اشاره و بیان کرد: باید به سمت تولید پایدار و دوستدار محیط‌زیست حرکت کنیم، چرا که این موضوع نه تنها یک

ضرورت اخلاقی است، بلکه می‌تواند به عنوان یک مزیت رقابتی در بازارهای جهانی عمل کند.

دبیر انجمن نساجی ایران معتقد است که با توجه به پتانسیل‌های موجود در صنعت نساجی و پوشاک ایران و با اصلاح سیاست‌ها و رفع موانع موجود، این صنعت می‌تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی کشور ایفا کند. امامی‌رئوف تاکید کرد: برای تحقق این امر، نیاز به همکاری نزدیک بخش خصوصی، دولت و دانشگاه‌ها داریم تا بتوانیم از تمام ظرفیت‌های موجود به بهترین شکل استفاده کنیم.

* هماهنگی؛ شاه‌کلید قفل نساجی

در پایان می‌توان گفت که صنعت نساجی و پوشاک ایران در نقطه عطف قرار دارد. این صنعت با پتانسیل‌های قابل توجهی در زمینه ایجاد ارزش افزوده، اشتغال‌زایی و ارزآوری روبه‌روست، اما همزمان با چالش‌های جدی مواجه است.

مشکلاتی مانند واردات بی‌رویه، قاچاق گسترده، سیاست‌های ارزی نامناسب و مشکلات تامین مواد اولیه، مانع شکوفایی کامل این صنعت شده‌اند.

با این حال، راهکارهایی که توسط کارشناسانی همچون امامی‌رئوف ارائه شده، نشان می‌دهد که با اتخاذ سیاست‌های صحیح و هماهنگ، می‌توان بر این موانع غلبه کرد.

اصلاح سیاست‌های ارزی، مبارزه جدی با قاچاق، حمایت هدفمند از تولید داخلی و توسعه صادرات، می‌تواند زمینه را برای رشد و توسعه این صنعت فراهم کند. همچنین همکاری بین بخش خصوصی، دولت و دانشگاه می‌تواند به نوآوری، بهبود کیفیت محصولات و افزایش رقابت‌پذیری در بازارهای جهانی منجر شود. توجه به مسئولیت اجتماعی و حرکت به سمت تولید پایدار، می‌تواند به‌عنوان یک مزیت رقابتی در بازارهای جهانی عمل کند.

در نهایت، باید گفت که صنعت نساجی و پوشاک، با توجه به سابقه تاریخی و ظرفیت‌های موجود، می‌تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی کشور ایفا کند. اما تحقق این امر مستلزم عزم جدی، برنامه‌ریزی دقیق و اجرای موثر سیاست‌های حمایتی است.